

www.unijakm.org

УНИЈА

ИНФО

 UNHCR
The UN Refugee Agency

Број 61-62.

Год. VI

Београд

Бесплатан примерак

ISSN 1820-3531

Издавање овој Билтена омогућио је Високи комесаријат за избеглице (UNHCR)

ОРАХОВАЦ, гробље у порти цркве

РЕПОРТЕРИ УНИЈА ИНФО НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

ОРАХОВАЦ МЕСТО БЕЗ ПЕРСПЕКТИВЕ

Општина Ораховац налази се у југозападном делу Космета, у плодном виногорју Метохије. Од 5 200 Срба, колико их је живело у целој општини до увођења међународног пројектораша, тренутно је остало нешто више од хиљаду. Нешто мање од 400 у ђорњем делу Ораховца, а око 700, у штри километра удаљеној Великој Хочи. Ако се изузме једна ђоранска породица, шврде Срби, албански део ђрада је етнички чист, док у брду (ђорњем делу), поред Срба, живи и велики број Албанаца, али и Еђићани, Роми и Бошњаци. Недостатак посла, одлазак младих људи и једна специфичност за овај ђрад, недостатак ђробних места, највећи су проблеми који муче преостало неалбанско становништво у овој древној вароши, чији се зачеци помињу у повељама цара Душана из 1348. и 1355. године, којима он даје и потврђује имања манастиру Хиландару.

Забележио: **Жељко Ђекић**

Пошавши на још један од својих новинарских задатака, ваш репортер се са представницима удружења "Свети Спас" и екипом телевизијске емисије "Повратак", запутио на сами југозапад Косова и Метохије, тачније, у Ораховац и село Новаке, у општини Призрен.

"КАБИНЕ НА ГРАНИЦИ"

И овај, усталом као и сваки досадашњи пут, на самом преласку "административне границе", доноси понеку новост. И то у правилу на уласку у Покрајину. Некада су та "изненађења" биле вреће са песком и

бодљикавом жицом, други пут исписане табле са називом државе "Косово", а овога пута, након обављених формалности код представника српске полиције, с друге стране, сачекали су нас полицајци КПС-е у новим кућицама (кабинама) на којима им се директно из возила предају документи на преглед. И док коментаришемо још једну од новина у "испуњавању европских стандарда", полицијском службенику није било тешко да из наших личних докумената писаних ћириличним писмом упише податке у компјутер, врати нам уз смешак исправе и пожели срећан пут.

ПУТ ДО ОРАХОВЦА

На наредно изненађење нисмо дуго чекали. Писали смо већ о изградњи путева на читавом простору КиМ,

Центар Приштинине
Зграда EULEX-а

фото: Златко Маврић

РЕПОРТАЖА

тако да би тешко неко, ко је само пре неколико година био доле, а камо ли пре десет, препознао прилазе Приштини. Исто тако и сами град..

Зочиште - изграђене, а неусељене српске куће

На путу преко Милошева, на раскрсници са магистралним путем Косовска Митровица - Приштина, дочекује нас велики кружни ток у изградњи. Идући даље, сусрећемо велики број машина и камиона на изградњи друге траке већ наведеног пута, а на самом улазу у Приштину, дочекују нас такве петље у изградњи да би их заиста тешко било објаснити без помоћи пројектанта или бар извођача радова. Ипак, ми настављамо према местима где је Покрајина остала на истом, ако не и лошијем степену развијености путне мреже, од егзодуса Срба са овог простора.

Скрећући од Суве Реке, ка Ораховцу, од некадашњег асфалтног пута у неколико наредних километара није остало ни "а". Рупа на рупи. А потом следи нова слика, кроз некадашња мешовита, а сада чиста албанска села Ретимље, Оптерушу, Зочиште простире се нови широки друм, али без много саобраћаја. Кажу нам да у сумутним временима на овом правцу није смела слободно да се креће ни српска полиција, а о улазу у сама насеља није било ни говора. Иза нас, у долини, остаје Велика Хоча, највећа српска енклава на овом простору, а ми се са магистралног, кривудаваим путем одвајамо ка Ораховцу, односно ка уласку у његов српски део. За тренутак застајемо како бисмо урадили кадрове и фотографије преосталих српских винограда, ретких који се још увек обрађују у овом крају.

“СРБИЈА” НА УЛАЗУ

Од уласка на Мердаре, а прешли смо ближе двеста километара нисмо приметили ниједан натпис на српском језику, осим путоказа, иако је и њих све мање. Неки су променили називе, као на пример Обилић, док је већина осталих префарбана или уништена. Зато је и улаз у Ораховац и графит на првој кући “Србија”, уз додатак четири “С” након свега наведеног, деловао нестварно. Ипак, бодљикава жица, патроле KFOR-а и ретки

пролазници на улицама горњег дела Ораховца брзо су нас вратили у сурову реалност.

“Ораховац је мали, подељен град. Има само неких 300 метара слободне територије, али ипак тако велики, јер има срце велико, има добру душу и то осећају путници намерници, па се увек врате, јер осете бескрајну нашу љубав”, овакав текст неименоване девојке прочитали смо на интернету, пре поласка у ову метохијску варош. Након само неколико минута уверили смо се колико има истине у њему.

ЦРКВА У ЦЕНТРУ

Док део екипе остаје на самом улазу у град на месту где се тога дана отварао клуб младих (о чему можете да читате у даљем садржају нашег часописа), обилазимо тих неколико стотина метара. И за само пар минута стижемо до места где се налази невидљива граница, код такозване “Ранкове кафане”. Успут пролазимо поред школе, пар продавница и нечег што је на нас оставило најупечатљивији утисак, мало ширег трга изнад кога се налази црква Успење свете Богородице. Случајно или не, у Ораховцу смо се затекли баш на велики празник у народу познат као Света Петка и велики број верника налазио се тог јутра на свечаној литургији. Црква је обновљена на старим темељима 1859. године и сада је то добро очувана грађевина од тесаног камена, са наглашеним порталом и звоником. На фасади је узидано неколико рељефа у камену. Посебно се истиче икона Исуса Христа, пред којом се моли народ Ораховца, али и сваки путник намерник. На спољашњем зиду цркве налази се скулптура лава слична оној на вратима у Дечанима. Уз саму цркву налази се гроб Ора-

Улазак у српски део Ораховца

ховчана **Благоја Кујунџића**, на коме пише: “...овде лежи тело неумрлог и вредног радника просветног поља”. А у порти цркве започињемо разговор са **Стеваном Марковићем**, парохом ораховачким.

ОДЛАЗАК МЛАДИХ

“Данас у Ораховцу или боље речено у ораховачкој парохији живи 380 српских душа, у 105 домова. Преко лета, тај број се увећава, доласком са школовања младих, али слободно се може навести да овде стално

живи нешто мање од 400 неалбанаца. Међутим, оно што је позитивно, за разлику од неких других средина где има овако врло мали број Срба, пре свега, мислим на села, да поред старијих људи овде има и релативно велики број деце. Имамо основну и средњу школу, која нажалост, ове године има само десет ђака. Прошле године је имала 19, а пре 3-4 године чак у појединим

Зграда основне и средње школе

разредима је било по 20-ак ђака. Млади одлазе да се школују у централну Србију, северни део Косова, у Митровицу. И на неки начин остају тамо. Враћају се овде преко распуста, али чим добију запослење тамо остају. Тако се расељавање са ових простора наставља. Радује да у основној школи има, у односу на број људи који овде живи, релативно доста ученика, али се плашим да тај тренд неће ићи узлазном линијом”, прича нам парох Стеван, иначе и сам родом са КиМ, тачније из Липљана.

НЕПРАВДА

И локални парох, као и **Милорад Шорић**, председник општине Ораовац, са којим смо касније разговарали, слаже се да је незапосленост један од навећих проблема не само овде већ на читавом простору Косова и Метохије.

“Многи млади одлазе из Ораовца и из Велике Хоче баш из тог разлога јер немају перспективу, запослење, не могу да оснују своје породице овде, односно немају чиме да их издржавају. Имамо у овом горњем делу Ораовца, младе који имају породице по двоје-троје деце, а не раде нигде. Такође, имамо парадоксалну ситуацију да родитељи чија деца живе у централној Србији или Косовској Митровици, овде раде и имају редовна примања. Тиме се чини неправда према онима који желе да остану и не желе да продају своја имања. Просто су приморани да оду. Тако да у народу постоји један раздор што се тиче тог финансијског погледа и на неки начин ти људи долазе у искушење, да продају своје куће и да оду са ових простора. За годину дана, колико сам парох овде, имали смо примера да видимо где се куће продају за јако ниске цене. Када питамо те људе зашто продајете тако јефтино и зашто одлазите,

обраћају ми се са речима: “Оче, па видите да немамо овде наде да останемо, немамо примања, немамо могућности да радимо, да прехранимо децу”. И онда сами чинимо тако нешто, да одлазимо са ових простора. Колико су Албанци узрок нашег расељавања, скоро да смо толико и ми сами. Опет кажем, отуђили смо се, не постоји љубав између брата и брата, комшије и комшије, већ се јавно исказује мржња, завист, а све нас то скупо кошта”, наглашава ораховачки парох, додајући да, данас у Ораховцу, више немате места ни где да сахраните човека, што још више поспешује одлазак.

БЕЗБЕДНОСТ

Ако се томе дода недостатак слободе кретања, општа безбедност, немогућност лечења и велика удаљеност здравствених центара, добро је да нас је и оволико овде, истиче јетко, парох Стеван. Нерадо прича да је и сам нападнут приликом куповине у тржном центру у доњем делу Ораовца, једином месту где Срби колико толико иду слободно у куповину.

“Срби су овде ограничени, они се крећу у једном одређеном делу. То је овде изнад цркве, где се налази неких 40-50 српских домова и испод цркве. Улицама изнад или испод доле у центру града, не крећу се слободно, већ одлазе на свој ризик или са неким пријатељем Албанцем. Ако бисмо покушали нешто

Стеван Марковић, парох ораховачки у разговору са нашом екипом

организовано да учинимо, посетимо наше гробље на пример, морамо то да урадимо уз полицијску пратњу, уз обезбеђење KFOR-а. И раније сам долазио овде док нисам био парох, тако да сам имао прилике да видим да су ове улице биле ограђене бодљикавом жицом. Сада те жице нема. Чак сам са једним командиром разговарао и он ми је рекао да је сада слободније кретање и да је жица зато скинута, јер су, наводно, испуњени зацртани стандарди. Није то тако, можете и сами да се уверите, овде су Србима многа права ускраћена, а једно од највећих права је свакако и слобода кретања, али и право избора места за живот. У доњем делу Ораовца више нема ни једног Србина, да ли се неко запитао зашто? Опет кажем, могу људи да оду на неки начин до Велике Хоче, да шетају овде у Ораховцу, већ све даље или ближе, то је на њихов ризик, закључује отац Стеван.

РЕПОРТАЖА

САМО ЧЕТИРИ ПОРОДИЦЕ ЖЕЛЕ ДА СЕ ВРАТЕ

У Горњем делу Ораховца затекли смо и **Бећира Хађијаха**, службеника општинске канцеларије за заједнице. Његова прича сасвим се разликује од претходне.

„Два термина ми смо давно искључили из употребе, безбедносна ситуација и слобода кретања. То за Ораховац не постоји. То је давно превазиђено. Грађани се крећу слободно. Иду у горње и доње делове града. Све

Бећир Хађијаха

заједнице комуницирају. Ораховац је једна посебна средина”, прича нам Бећир и додаје да су за њих добродошли сви мештани Ораховца, ма где се тренутно налазили. Звучи лепо, али не стварно.

Око милион и сто хиљада евра, према његовим речима, намењено је за повратак ИРЛ, али за тачно које пројекте није знао да нам каже.

“Те паре конкретно ће се уложити за повратнике, изградњу и доградњу кућа. Онда нешто можда на инфраструктуру, а можда и неки пројекат где би се повратници запослили”, покушао је да нам разјасни. На питање зашто су се, приликом недавне регистрације, само четири породице пријавиле за повратак у Ораховац, ако је ситуација тако добра, такође нисмо добили одговор.

Милорад Шорић, председник српске СО Ораховац

“Српској заједници треба помоћи преко донатора, преко разних НВО, неким средствима за пољопривреду, кредитима или изградњом неке мини фарме или сличног пројекта”, рекао нам је на крају разговора Саћиу, не образлажући ни једну од наведених ставки.

ПРЕДСТАВНИЦИ ВЛАСТИ

Већина, да тако кажемо, обичних људи са којима смо хтели да разговарамо при укључењу микрофона или камере, брзо губи жељу за тим. Понеко нам, онако узгред добаци, шта питате нас, идите до оних који добијају плате за то, мислећи на представнике власти. И овде се српска заједница поделила, на оне који су се прикључили локалним органима власти и оне који подржавају Владу Републике Србије. Представник српске заједнице у локалној албанској власти славио је тај дан крсну славу, тако да нисмо стигли до њега, али смо зато у једној приватној кући, са три просторије, затекли **Милорада Шорића**, председника СО Ораховац и његових неколико сарадника. Ни они нису били расположени за причу. Ипак, председник Шорић нас је љубазно примио и на самом почетку разговора истакао да нема чиме да се се хвали.

Фабрика изнад В. Хоче у рукама Албанаца

И ДРЖАВА НАС ЗАБОРАВИЛА

Имамо велики број младих који немају никакво запослење. Многи од њих који су засновали породице имају једно или двоје деце, а немају од чега да живе. Држава Србија има мало слуха да их упосли. Један део њих могао би бити укључен у обраду пољопривредног земљишта, иако ни ту ситуација није сјајна, јер је мало обрадиве површине у српским рукама. Међутим, могла би да се врати фабрика изнад Велике Хоче у наше руке и одређен број младих могао би да ради у њој. Али као да никоме није стало до тога. Осећамо се запостављено од властите државе. Ево годину и по дана сам председник општине, а ни једно радно место није отворено. Никог нисам запослио. Овде перспективе нема. Налазимо се као општина у фази одумирања. Бићемо у ситуацији да овде остану само старији или они људи који примају плате у локалној самоуправи, просвети и здравству. Ти људи могу да живе, док остали...”, скептичан је Шорић.

НЕМАЈУ ГДЕ ДА САХРАНЕ НАЈМИЛИЈЕ

Гробље у порти цркве

“Овде постоји један проблем већ дуги низ година, а нарочито од краја 90-их, када су се мештани и верници ораховачке парохије сахрањивали у порти цркве. Прве жртве, четири младића убијена 1998. године, први су сахрањени овде јер није постојала безбедност нити могућност сахране у горњем делу, тј. у старом православном гробљу. Од тада до данас, верници ораховачке парохије, сахрањују се у порти цркве. Нажалост, не постоји више ни могућност за сахране, остало је још свега пар места, ако би се, не дај Боже, неко упокојио. Покушавам, а покушавали су и претходни свештеници пре мене, да се купи нека парцела у овом горњем делу где ће моћи покојници и верници ораховачке парохије да се сахране, али то до данас ништа

није решено. На старо гробље се не могу вратити због безбедносних разлога. Има примера да су многи споменици оскрнављени, па чак има примера да су посмртни остаци вађени. Наш црквењак из Велике Хоче **Стево Радић** је причао да су му од 1999. године, по доласку KFOR-а, три пута гроб сина откопавали и вадиле његове посмртне остатке, што је јако жалосно. Тако да људи не желе да се сахрањују тамо, већ у порти цркве, како би њихови најмилији могли на миру да им обилазе гробове, испричао нам је на крају разговора, ову тужну причу Стеван Марковић, парох ораховачки.

МРКА КАПА

Наглашава да и оно мало што је од индустрије остало, отишло је у приватне руке, а да од Срба нико није добио ни једну акцију или евро за њену вредност.

Видите, овде од средњих школа имамо само гимназију, а из године у годину број деце опада. Сада постоји нека шанса око отварања медицинске или пољопривредне школе, с обзиром да смо такав крај, у коме би ти кадрови могли да добију запослење. Лично нисам уопште задовољан, чак сам и помало љут на своју државу што мало посвећује пажње овим проблемима, да дођемо у ситуацију да останемо без деце. На неки начин, овде влада бела куга, ако у гимназији упишеш у овој години једно дете и тиме једину средњу школу сведеш на десет ученика, није ли онда то за жаљење”, огорчен је Шорић, који не може, а да не да и свој осврт на безбедносну ситуацију.

“Најбоље за то може да вам послужи следећи пример. Одавде, из ове просторије, српско гробље је на 200 метара ваздушне линије, али у њега не смеју да се укопавају мртви, већ се то ради у порти цркве и што је најгоре, преостало је још пар места. Народ то види и у иронији каже - ајде да гледамо што пре да одемо да ухватимо место-. Што се тиче безбедносне ситуације, Срби из Ораховца и Велике Хоче махом иду у тржни центар у шопинг и то је једини део Ораховца у који одлазе”, наводи Шорић.

“Ми имамо велики број винограда, међутим, мала површина се обрађује и већина људи, да би направили домаће вино и ракију, принуђена је да грођје купује од Албанаца. И онај који има хектар винограда принуђен је да купује грођје од Албанца. Док се не изврши повраћај земљишта и обезбеде услови за слободно

обрађивање винограда, ми можемо само да се заваравимо да имамо ту слободу кретања. Та слобода кретања, ако се своди само на шопинг, онда је то „мрка капа“. Нема од тога ништа.

ЗАКОРОВЉЕНИ ВИНОГРАДИ

Уместо закључка поново ћемо се вратити на онај већ поменути текст неименоване девојке прочитан на интернету. Нико боље не може да опише ту муку од самих Ораховчана.

“Мој крај је испуњен Божјом лепотом коју је Бог подарио, а то су виногради, зато смо познати по вину и ракији, и у Србији и свету. Виногради у Ораховцу су благородни и има разних врста грођја. Нажалост, има и оних који не раде и не смеју да оду на своје имања, па су им виногради пропали. Видела сам те винограде, они су запуштени, стубови су им повађени, коров око чокота... А колико је времена требало да се подигну и постигне добар квалитет грођја. Гледам те винограде, па се питам, зашто су овако пусти остали? Где ли су газде који су их гајили? Да ли сањају и мисле на своја имања, куће? Да ли су сећања остала дубоко урезана у њих, или су избледела?

Некада су ти виногради били за пример, а гледај сада, шта је од од њих направљено! Питам се да ли је жао онима који су учествовали у тој прљавој работи? Да ли мисле на свој дом, имање? Мени је много тешко због тога што су виногради остали тако пусти, а били су као небески рај”, стоји на једном интернет порталу, потписаном са Косовка девојка.

Нажалост, виногради ће морати сачекати нека друга боља времена за обрађивање, исто као и они у околини Призрена, односно села Новака, наше наредне дестинације.

Фотографије: **Горан Томић**

У БЕОГРАДУ ЈЕ У СЕПТЕМБРУ МЕСЕЦУ ОДРЖАН САСТАНАК РАДНЕ ГРУПЕ UNHCR-А О ИРЛ

ОДГОВОРНОСТ ЗА НЕУЧИЊЕНО

Повратак и регистрација расељених лица током ове године, извештај удружења ИРЛ о спровођењу пројекта UNDP-а кроз давања мањих трансфера расељеним лицима који ће добити побољшању њихових животнох услова, проблеми повраћаја имовинских права на Косово, као једном од основних предуслова за повратак, биле су централне теме овог састанка, коме су председавали Едуардо Арболеда, шеф Представништва UNHCR-а и Рини Реза, заменик представника UNDP-а у Београду.

Имали смо једну неуобичајену дугу паузу. али нисмо одустали од ових наших састанака и надамо да ћемо наставити да их одржавамо и да се бавимо битним темама везано за ИРЛ у Србији, рекао је, у уводној речи, **Давор Рако**, који је искористио прилику да представи новог шефа UNHCR-а у Србији **Едуарда Арболеду**. Рако је нагласио да је г. Арболеда стари знанац јер је већ био у Београду од 1998 - 2000. године, као заменик шефа Представништва UNHCR-а.

БРЗО ОВЛАДАО СИТУАЦИЈОМ

Арболеда је, у свом првом обраћању, нагласио да је непосредно по ступању на дужност врло брзо морао да се упозна са ситуацијом, јер је само неколико недеља касније у посету Београду стигао **Антонио Гутереш**, високи комесар за избеглице. Заједно с њим имао је прилику да се сретне са највишим руководиоцима Србије на челу са председником **Тадићем**, а разговори су фокусирани на два питања; како решити избегличку причу у Србији и како да се помогне онима који желе да се врате на Косово.

“Приметио сам да они који су се пријавили за повратак на Косово представљају веома мали број од укупног броја расељених лица. Високи комесар је приметио да је ово веома осетљиво питање и нагласио да UNHCR нема мандат за расељена лица” истакао је у свом првом обраћању нови шеф UNHCR -а у Србији.

“Пре него што завршим свој увод, волео бих да вас информишем о потписивању Меморандума о споразумевању између UNHCR-а и Косовске имовинске агенције (КПА). Ми сада финализирамо детаље, како бисмо могли да наставимо да радимо са овом агенцијом и да заједнички покушамо да решимо многобројне проблеме расељених лица у Србији”.

Затим се скупу обратила Рини Реза, заменик представника UNDP-а у Београду, а представници удружења презентовали су своје пројекте везане за активности њихових организација које спроводе у сарадњи са UNDP-ом (шире о томе у оквиру).

Уводничари у ову тему били су Едуардо Арболеда и **Бојан Анђелковић**, помоћник министра за Косово и Метохију у Влади Србије.

“С обзиром да сам нов у свему овоме као и да је рано да процењујем процес повратка, чуо сам многа различита мишљења и нескривену забринутост, углавном, са стране Београда, о току регистрације. У Приштину и друге делове Косова треба да путујем наредних дана, како бих стекао једну свеобухватнију слику овог процеса, а наш циљ је да помогнемо у решавању проблема и питања која оптерећују процес повратка, односно да видимо који је најбољи начин да решимо ове проблеме”, истакао је Арболеда и изнео, како је рекао, неколико једноставних нумеричких опсервација везаних за регистрацију расељених.

РЕГИСТРАЦИЈА У БРОЈКАМА

“Укупно 1 212 породица регистровало се за повратак на Косово. Од тога броја примили смо 639 одговора са терена што представља 53 процента. Тачно 573 предмета још увек чекају одговор, а од тога 323 предмета на одговор чека дуже од 60 дана. Дакле, прво што сам приметио је да постоји проблем са дужином трајања чекања. Морамо да видимо због чега се то дешава и надам се да ћу то установити приликом боравка на Косову у разговору са мојим колегама из тамошње канцеларије UNHCR -а.

Друго, примили смо 335 одговора на захтеве за повратак од којих у 301 нису дате никакве информације о привременом смештају. Значи, друга моја примедба, од кључне важности за процес повратка, је да треба решити овај проблем, како би се дозволило свим оним који желе да се врате да то и могу да ураде. Са свих 335 случајева које је UNHCR примио успоставили смо контакт и сазнали да чак њих 177, што је више од 50 про-

цената, нису искрено заинтересовани за повратак. Тако да би се мој трећи коментар могао односити на то да сазнамо због чега се толики број људи пријавио, кад под наведеним условима не жели да се врати”, изнео је Алболеда, додајући да се врло брзо морају рашчистити ова питања.

“Ово су неки моји први утисци с обзиром да процес повратка подразумева и многе друге елементе, али, као што сам на почетку напоменуо, сувише је рано давати било какав суд о овом процесу, пре него што сазнамо разлоге за ове проблеме и пре него што видимо зашто се неке ствари не развијају онако како би требало и онако како смо желели и планирали. Високи комесар је најавио да ће UNHCR учинити све што је у његовој моћи да помогне у процесу повратка расељених лица на Косово и ми имамо сталне контакте с Министарством за КиМ и на њихов захтев, затражићемо од наших људи са Косова, да дођу у Београд и да одговоре на конкретне проблеме који се тичу процеса повратка како бисмо решили што већи број случајева, односно вратили што већи број људи који то заиста желе, закључио је Алболеда.

КОНКРЕТНИ ПРИМЕРИ

Бојан Анђелковић свој говор почео је на помало неубичајен начин. Прочитао је пар одговора које су добила расељена лица на своје захтеве за повратком. Навео је да је Даница Илић из Ђаковице добила одговор, да локална власт није у могућности да јој обезбеди други смештај, а ни након 60 дана, општински службеник за повратак није проверио у каквом се стању налази њена имовина. Г. Бандовићу је одговорено да у његовом стану борави једна албанска породица и да он тај проблем мора да реши уз помоћ КПА. Потенцијалном повратнику у Мужевине је одговорено да локалне власти не могу да обезбеде задовољавајући ниво безбедности. Велимиру Спасићу из Призрена је локална

власт установила да је кућа заузета и да не могу да нађу друго земљиште где би могла бити изграђена нова кућа, итд.

Колико смо заиста ми способни да помогнемо ИРЛ да остваре своја права, питао је Анђелковић, наводећи да држава Србија сматра и препоручује као трајно решење повратак. “Очигледно да до сада и поред свега што смо предузели нисмо успели да вратимо људе и то морамо да признамо. Остаје нам још мало времена и ту ћемо морати да се погледамо у очи, да се сусретнемо са нашим резултатима и понесемо одговорност. Очекујемо да одговорност за ово понесу сви они који су учествовали у овом процесу”, нагласио је Анђелковић, додајући да све ово што је до сада рађено наилазило на озбиљне опструкције, пре свега локалних самоуправа на Косову и да оне јасно показују да не постоји никаква стварна намера, нити жеља да овакав процес успе, већ су иступи њихових високих представника, по његовом мишљењу, једна замагљена прича.

КАКО ОДГОВОРИТИ

Учествујући у дискусији, **Златко Маврић**, извршни директор удружења “Свети Спас” истакао је да се сада они који су радили регистрацију налазе у проблему. “Могу да кажем да ми који смо директно радили на регистрацији имамо директне притиске од оних које смо регистровали, почевши од поменуте Ђаковице, а онда и од свих осталих места широм КиМ. Прошло је 60 дана и ми сада трпимо изузетан притисак, јер они очекују одговор од нас које су видели на тим пунктовима. Ми тај одговор немамо, рекао је Маврић наводећи случај Живињана који још увек није решен, а како је он рекао, људи су се вратили у лето прошле године и сада поново пријавили за регистрацију.

“Обишли смо Синаје, повратничко место, где се у приземљу једне обновљене куће налази стока и сви кажу да ће се то решити, али се не решава. У делу поред

UNDP ПОДРШКА РАСЕЉЕНИМА

UNDP ради на питањима везаним за расељена лица са различитих аспеката и различитих углова гледања.

“Са тачке гледишта смањења сиромаштва, давали смо допринос социјалној инклузији социјално угрожених категорија становништва, такође са тачке гледишта демократског управљања, акценат смо ставили на побољшање капацитета државних институција да реше проблем социјално угрожене популације. У овом тренутку, UNDP има два пројекта који се тичу популације расељених лица у Србији. Један пројекат је настао као резултат заједнички спроведене процене од стране UNHCR - а и UNDP -а, а та мисија започета је 2007. године. Други регионални пројекат је

имао за циљ унапређење капацитета ИРЛ, где је локалним невладиним организацијама омогућено да пруже подршку одређеном броју расељених у побољшању животног стандарда. Драго нам је што можемо да кажемо да су преко 200 расељених лица били корисници наших пројеката”, истакла је Рина Реза.

Ова подршка састојала се у преквалификацији, а у једном броју случајева и стварању услова за започињање сопственог бизниса. Те активности су реализоване у тесној сарадњи са Националном службом запошљавања. Била је ово прилика да представници шест организација “Југ” Краљево, “Свети Никола” Београд, “Божур” Смедеревска Паланка, “Свети Спас” Београд и две ромске организације “Женски ромски центар” Велики Црљани и “Нови свет” из Београда, учесницима састанка, представе резултате својих пројеката.

гробља је каменолом који директно угрожава православно гробље и тек изграђене српске куће. Сигнали су изузетно лоши и надам се да ћемо наћи инструменте да бисмо добили позитивније сигнале”, закључио је Маврић.

НЕ(КООРДИНАЦИЈА)

Доста Палић из удружења « Завичај за повратак » питала је UNHCR колико је координисана акција институција на Косову који се баве процесом повратка јер она из искуства у Истоку и Урошевцу сматра да није добро. Навела је пример човека из Црног Врха који је пре можда месец и по дана добио одговор да може да се врати, да ће му општина Пећ обезбедити смештај и да ће га UNHCR у року од 30 дана одвести на Косово, али му се до сада нико не јавља.

Координација постоји, а да ли је на задовољавајућем нивоу то би било питање за све нас, покушао је да одговори Бујар Рештани из UNHCR -а Приштина. “Пећи регион је под највећим притиском што се тиче захтева за повратак. Тако да је у току имплементација RKK пројекта у општинама Исток и Пећ. Наш заједнички циљ, UNHCR -а и осталих актера на Косову је да сви будући пројекти, што се тиче корисника, буду канал-исани у оквиру ове регистрације. Јер било је разних пројеката где су имплементатори радили не баш координисано и сад се труде да се сведе у неки рад. Не искључујемо могућност оваквих ситуација, као што сте ви навели у источној општини, али се ради на томе да се конкретне примедбе упуте на праву адресу, сматра Рештани.

“Када смо прошле, односно почетком ове године разговарали са г. Стирвалдом, он је изнео нову стратегију повратка, она је значила да без обзира шта је било до сада да људи који се сада пријаве у року од 60 дана биће враћени. Биће им обезбеђен неки привремен смештај. Сада можемо да видимо шта имамо. Очигледно да не постоји воља да људи буду прихваћени, “ поново се у дискусију укључио Анђелковић.

ТАКТИКА ИСЦРПЉИВАЊА

“Одговорност је кључна, недостајућа реч. Одговорност за носиоце посла се огледа у томе што ће међународна заједница да посматра како се тај посао ради и снагом свог ауторитета да делује да се тај посао ради. Другим речима, одговорности нема. Док рачунамо на свест људи да би требало да поштују људска права плашим се да нећемо далеко стићи. Ми толико познајемо ову проблематику да је по неки пут стварно потребно да се измакнемо и да то поново сагледамо. Кад би неко са стране, ко није оволико упућен у ову проблематику, узео да анализира, знате шта би видео, јасан образац понашања, тзв. тактика исцрпљивања. Хоћемо. Никад не кажемо да нећемо да прихватимо повратнике са стране локалних власти, али никад не ставимо тачку, него зарез. И онда поставимо серију таквих захтева, да дођемо до ситуације да и они који су хтели да се врате брзо одустану. Сви имао неке границе

до којих можемо да трпимо. Други образац који се овде користи то је стална употреба будућег времена. Дођемо и кажемо, од данас почиње нова историја и стално се прича у футуру и када дође време кад се види шта је урађено, ето видите објективне околности и субјективне слабости, ови разлози, они разлози. Никад не можемо да се похвалимо да је нешто урађено. Ако је отишло 250 хиљада људи без своје воље, а врати се њих 12 хиљада, а и то је бројка под знаком питања, можемо ли ту да говоримо о било каквом успеху. Значи, имамо образац тактике исцрпљивања, образац константног будућег времена и онда не треба да нас чуди што је

Учесници скупа

резултат овакав”, са доста емоција, скупу се обратила **Бранка Митровић** из Министарства за КиМ.

Међутим, на питање Арболеде како би она поступила и има ли она конкретне предлоге, односно решења, Митровићева није одмах одговорила, замоливши представника UNHCR-а да му исте достави писменим путем.

ДИСКУСИЈЕ

У дискусији су још учествовали **Радмила Вулићевић**, која је питала како ће се вршити расподела станова у Лапљем Селу. **Славица Милуновић** говорила је о променама Приручника за одрживи повратак и његовој компликованости. **Срећко Васић** је рекао да ако не можемо да вратимо расељене можемо да им пружимо информацију зашто нису враћени. Ако неко поседује кућу у централној Србији или у трећој земљи, значи ли то да му не следује повратак на Косово, питао је Васић.

Одговарајући на ово питање, Давор Рако је рекао да што се тиче људи који су продали своју имовину, а у договору са Министарством за КИМ, UNHCR не може да им обезбеди повратак. “Наравно не желимо никог да спречавамо да се врати. Ми смо против било каквог условљавања и они који имају кућу у Србији, уколико желе ми ћемо им помоћи да се врате, али на Косову не постоје основи да им се обезбеди изградња куће или привремен смештај”, разјаснио је Рако закључујући дискусију о овој теми.

На крају састанка, **Иванка Костић** извршна директорка “Праксиса”, представила је нове публикације везане за имовинска права расељених лица и публикацију у седам слика о тзв “невидљивим лицима”.

Текст и фотографије: **Ж. Ђ.**

БАЈРУШ ИМЕРИ ПРЕДСЕДНИК ОПШТИНЕ НОВО БРДО

Од када сам именован за председника општинске 2007. године, штрудио сам се да у зраницама својих могућности поможнем повраћак и иншезрацију оних који су се враћили. Био сам председавајући на великом броју састанака, пре свих, на Општинским радним зрујама, а ако сам био сиречен, тај јосоа је обављао неко од мојих сарадника. Осим расељених, овим скујовима присусћивовали су и представници УНХСР-а, ДРЦ, UNDP-а, Министарства за заједнице и повраћак и дружих орзанизација, који су се штрудили да дају подршку повраћку. Оно што смашрам највећим успехом је што што смо систематским радом успели, уз подршку расељених и свих наведених орзанизација, да урадимо један велики јосоа, да концепт докуменит за село Клобукар сироведемо у дело. Уз мање проблеме, овај пројекат је шриведен крају, расељени су се враћили, а ушраво ових дана, радимо на издавању личних докумената онима који их немају, како би мошли остварити сва шрава, као и остали сшановници наше општинске.

УЗАЈАМНО ПОВЕРЕЊЕ

Управо након једног од оваквих састанака у својој канцеларији у згради општине, примио нас је њен председник, **Бајруш Имери** и у отвореном разговору задржао се са нама готово сат времена.

КЛОБУКАР ДОБАР ПРИМЕР

Причао нам је да је на почетку његовог мандата било доста незамисливо да представнике српске заједнице прима албански председник општине.

“Поготово што сам стално говорио да су наша врата отворена, да проблеме треба изнети, а ми ћемо покушати да их разрешимо. Реализација пројекта Клобукар, изазивала је на почетку велико неповерење. Рекли смо тада да ће сва документација, сви папири око њихових кућа бити обезбеђени бесплатно за све. После

је све лакше кренуло и веома сам задовољан што данас можемо да кажемо да је тај пројекат успешно завршен”, истиче Имери.

“Када су се повратници вратили у насеље, обишао сам их, заједно смо разговарали како даље. Прво, ја сам им пружио своју подршку, рекао им да је најбитније да имају слободно кретање и безбедност, као и сви други грађани. Био сам пријатно изненађен када сам међу повратницима видео и децу. Изразили су одређене захтеве и затражио сам од надлежних органа да се то решава одмах. Пре свега се то односило на воду и документацију и на добром смо путу да решимо и једно и друго.

ОРЈЕНТИСАТИ СЕ И НА ДРУГЕ ВИДОВЕ ПОВРАТКА

Имери истиче да су рађене куће и за индивидуалне повратнике у сарадњи са UNDP. “Прошле године смо имали четири случаја и надамо се да ће се тај тренд наставити.

Свако онај ко жели да се врати имаће нашу подршку, наравно у границама могућности, јер не треба заборавити да општина као општина нема своје приходе. Али оно што имамо поделићемо и са њима. Тражио сам од **Марка Марковића**, општинског службеника за повратак да помогне повратак, да посети сваку повратничку породицу. Помоћи ћемо нешто и са храном. Онај дан кад сам био у посети повратницима била је доста тешка ситуација. Замислите, ми имамо овде два Црвена крста, а да хуманитарна помоћ не функционише како треба. Било је проблема са храном којој је истекао рок.

ЈЕДНА КУЋА МЕСЕЧНО

“У Клобукару је изграђено 18 кућа. Четири су изграђене у Бостану за индивидуалне повратнике. За мој мандат више од једне куће месечно. Нисам незадовољан, напротив. Предвиђено је у наредном периоду да се у општини Ново Брдо изгради још 29 кућа. И то 13 за ромску заједницу, осам за српску и осам за албанску заједницу. За то је одобрено пола милиона евра. Ово се не односи само на повратнике, већ и на социјалне случајеве, односно људе који живе у тешким условима. Ових дана потписаће се уговор са компанијом која ће извршити радове на изградњи наведених кућа”, истиче Бајруш Имери.

СТРУЈА НИЈЕ ПРОБЛЕМ

“Што се тиче струје, ми смо најбољи на Косову, код нас нема рестрикције. Понекад има проблема, кварови, невреме и слично, али рестрикција нисмо имали. Искључења је било негде у мају и то колективно у српској заједници, јер су из КЕК-а тражили да се потпишу уговори, плати 26 евра и да се настави са даљом процедуром плаћања. Људи су дошли и жалили се. Био је и месни парох и ја сам ишао к њему и нашли смо решење. Видите, политика КЕК је таква да никога не штеди, ни нас ни вас. Њима је интерес да узму паре. Лично сам ишао у Ђилане, звао КЕК и тражио да се пусти струја. На крају, чини ми се да смо нашли најбоље решење за све”, каже Бајруш Имери.

Данас тих проблема нема. Ми смо урадили један списак најугроженијих и покушаћемо да им помогнемо у најнеопходнијим намирницама”, наводи Имери, додајући да се повратницима помало враћа осмех на лице. Да су му рекли да им је овде боље, него где су били. Уосталом, то је њихова земља, њихова имања и то је сасвим нормално да тако буде.

ЕКОНОМСКА ОДРЖИВОСТ

Свестан је председник да се од хуманитарне помоћи не може живети. Напомиње да је концепт документом за Клобукар предвиђена и економска компонента. Пре свега, то се односи на прераду шумског биља, а Имери истиче да су већ набављене машине и да би требало да се запосли одређен број људи. Сматра да ту велику улогу морају имати сами повратници, а општина им може помоћи у проналажењу тржишта, евентуално маркетингу .

“Не смемо да заборавимо да смо ми једна од најсиромашнијих општина на Косову, ако не и најсиромашнија. Привредних субјеката немамо и оно где видим просперитет су сточарство и пољопривреда. Уз одређене видове помоћи шире друштвене заједнице, пре свега, кроз давање одређеног броја грла стоке, просперитет се назире”, каже Имери и додаје да је све то још у повојима. Покушаћемо да неког запослимо и општинским органима, каже Имери наводећи да су директор пољопривреде из српске заједнице, као и директор администрације. Има још запослених службеника, али сматрам да проблема има јер људи одлазе и због

недостатка посла. Ја не делим људе по заједницама и можда због ситуације у којој се налазимо више пажње управо поклањам српској.

ВЕЋА УЛАГАЊА У ЗАЈЕДНИЦЕ

Ми смо економски тренутно у лошијој ситуацији, али милсим да су на видику неки бољи дани. У питању је један велики пројекат који се ради у општини Ново Брдо, а односи се на производњу струје. Трбало би да се изгради 21 ветрењача, свака вредна по милион евра. Када то саберемо то износи 21 милион, а сигуран сам да у последњих 20 година није инвестирано 20 милиона евра. Почела је изградња водовода за село Ђорковце, требало би да почне и изградња канализације. Трбало би да се ради водовод за Бостане. Ту је изграђена средња школа. Нажалост, нема ђака српске националности, а обезбедили смо средства за пријем професора. Ми се трудимо и да асфалтирамо путеве, па тако и у српској заједници, тачније Стојковића махали. Посетио сам тамо мештане, попио ракију са њима. Један од тих људи ми је рекао: Желим да вам се захвалим зато што нас нисте поделили. Оно што има махала албанске заједнице, имамо и ми. Имамо пут који сте нам асфалтирали, имамо канализацију, контејнере за смеће, оно најбитиније имамо и од општине више не тражимо.

Разговарао: **Жељко Ђекић**
Фотографије: **Богдан Меанџија**

МУЛТИЕТИЧНОСТ

“Ми имамо једну екипу, мултиетничку екипу, која се такмичи у једној од лига Косова. Ево, овај је Србин и ово је Србин. Ко је овом Албанцу рекао да стави руку на овога Србина. Верујте, нико није. Боље да играју заједно, да се друже. Пратио сам их на трибинама овде, понекад до један сат по поноћи су играли. Не само што су били играчи, него на трибинама са нама је била српска заједница. Заједно смо ишли, пратили их, навијали. Потпредседник клуба је **Слободан Богдановић**, помоћни тренер **Светозар Јовановић**, **Ивица Живић** је најбољи играч, а ту су још и Лазар и Данијел Јовановић, такође чланови ФК “Артана”, показује нам слику фудбалске екипе председник Имери, рекавши да општина сноси део трошкова такмичења. На крају имамо и свој Билтен, кога штампамо на три језика, албанском, српском и енглеском, а чија је тематика везана за живот свих заједница у општини, закључио је Бајруш Имери, инжењер по занимању, који је пре политичке каријере радио као наставник у родном Лабљану..

РАСЕЉЕНИ ИЗ ЉУБИЖДЕ, ПРИЛИКОМ „ИДИ-ВИДИ“ ПОСЕТЕ СРДАЧНО ДОЧЕКАНИ ОД СВОЈИХ БИВШИХ КОМШИЈА

А КО ЈЕ РУШИО?

Љубижда је од Призрена удаљена свега пет километара, али за разлику од Призренца који од 2002. године, посећују свој град, расељени из Љубижде су, тек прошле године, први пут били у прилици да у мањој групи обиђу своје место. Ова посета је протекла изнад очекивања и самих расељених, а толика срдачношћ дојучерашњих комшија, као и позив на повраћац, није ни изблиза очекивана. Тако да се писцу ових редова на крају посете, након таквог дочека и размене емоција, само од себе поставило питање наведено у наслову.

За нас који већ више година покушавамо да расељенима пружимо праву и непосредну информацију о стању на просторима Косова и Метохије посебно задовољство и сатисфакцију представља моменат када у групи која путује у иди-види посету имамо већи број оних који су се одважили да након десет година од егзодуса по први пут реше да обиђу своје место. Ово задовољство нас је пратило почетком месеца, када смо у сарадњи са Данским саветом за избеглице, повели групу расељених у обилазак села Љубижда надомак Призрена.

СУСРЕТ СА НОВОМ СТВАРНОШЋУ

Посета је започела као и свака друга. Окупљање на станици, сусрет рођака и сународника после дужег времена, размена информација о члановима породица,

неизвесност пред пут, усиљени покушај приказивања спокојства и равнодушности. Пут, дуг. Помало досадан, до пред сам прилаз административног прелаза. Одједном, расељене обухвата узбуђење којег ни сами нису свесни. До тада мирни и дисциплиновани сапутници почињу да се комешају. Питају који су наши, а који њихови. Зашто се подаци из личних докумената убацују у компјутер. На “оној” страни административног прелаза ревносни званичници откривају чак пет путника којима је већ давно истекао рок важења личне карте. Овога пута их само опомињу.

Настављамо пут. Сапутници указују на велику раз-

Љубинка Божовић се поздравља са комшијом

лику у односу на део пута којим су малопре прошли и слику коју виде сада на “овој” страни. Где год поглед

ПОСЕТА

досеже новоградња, деца на све стране, скупи аутомобили. Наизглед, изобиље и богатство, обрт великог капитала. Али не промиче им да на лицима пролазника, било да се ради о местима покрај пута или у самој Приштини, нема претераног спокоја и радости, нити понашања које би требало да собом носи толико “богатство”. Свуда обични људи са истим таквим понашањем и одевањем.

НА ОСТАЦИМА ПОРУШЕНИХ СВЕТИЊА

У размени мишљења која се тичала стандарда, промена које су се десиле у раздобљу 1999. и 2009. године, као и градњи “Потемкиних села и градова”, стигосмо до Призрена. Иако су као што на самом почетку рекосмо, од Призрена удаљени само пет километара, Љубиждани нису емотивно везани за Призрен. Једва су чекали да се обаве формалности и процедуре везане за наставак пута и обилазак њиховог места.

За разлику од прошле године када је обављена прва

На рушевинама цркве Св. Николе

посета уз невиђене мере безбедности, сада је са нама на пут кренула само једна патрола КПС-а у чијем саставу су била два локална полицајца. На путу према селу расељени примећују да то више није приградско насеље већ део града. До Љубижде се нижу велелепни објекти. У настојању да упију што више информација, делом и због видљивих промена покрај пута, промашили смо пут за улазак у село. Враћамо се. Пролазимо кроз село. Позната лица. Реакције сапутника, али још увек зебња, како ће бити дочекани. Пролазимо поред места на којем је пре егзодуса била црква Св. Недеље. Била, јер сада нема ни трага од ње. На том месту је паркинг. Да се затре траг. Уз уздахе, пуно емоција, без снаге да се било шта каже стижемо до цркве Св. Николе. Ту, по први пут, сви излазе из возила и почињу разгледање села. Најпре смо обишли цркву. Од ње је направљена коњушница која се и данас користи за чување стоке. Колико год били спремни да праштају, моји сапутници почињу да куну. Ништа страшно, само да “Бог истом мером врати онима који су ово направили”. Са нама су и две младе девојке из Данске, на студијском путовању, којима овај пут треба да послужи као тема за дипломски рад. Не-

Милорад Станојевић са рођаком у својој кући

мајући никога ближег, моје сапутнице им се обраћају и објашњавају како су добро живеле са Албанцима и Муслиманима, како су једни друге помагали. Иако Данкиње не разумеју ни реч онога што им се прича, **Милица Тодосић** наставља своју причу кроз плач и позивање на Бога и небеску правду. Каже да су у сталном контакту са комшијама и да су их они убеђивали да воде рачуна о светињама, јер иако су друге вере, често и сами, у тешким тренутцима, користе исте објекте за богомоље.

СРДАЧАН СУСРЕТ С КОМШИЈАМА

Ову крајње мучну ситуацију прекидају комшије које се један по један појављују на улици и искрено и срдечно дочекују своје дојучерашње пријатеље. Најсрдачније је дочекан **Добривоје Мојсић**, за којег кажу да је свима помагао. Када је требало да неко гради кућу, да жени и удаје, Добривоје је био незаобилазна станица и поуздан пријатељ који је без надокнаде давао паре у зајам. **Фериз Незири** који је први дочекао Добривоја, објашњавао нам је да данашње банке нису ништа према Добривоју који је новац одмах давао без икаквих формалности и процедура. Оно што је неуобичајено за

Добривоје Мојсић и Фериз Незири

косметске прилике и обичаје је да је та срдачност ишла дотле да су Добривоја на улици дочекале три генерације мештана, међу којима велики број жена. Фериз инсистира да све снимамо и покажемо свету добронамерност мештана. Добривоје није крио задовољство.

ПОСЕТА

Прича нам како је био богат. Покушао је да не оде првих дана егзодуса. Није ни имао где. Веровао је у своје комшије. Када је видео да је ђаво однео шалу, и он је напустио село. Оставио је четири трактора, пуно механизације и читаво богатство. Показује нам рушевине његове куће. Није му јасно, ако су га већ тако срдечно дочекали, када му признају да је свима помогао, ко му је онда порушио и похарао кућу?! Зашто поред све своје доброте и ранијег богатства Добривоје данас живи ван свог завичаја, у колективном центру?

ПИЋЕ ЗА СРЕЋАН ПУТ

Једва успевамо да Добривоја ишчупамо из руку добонамерних комшија и спојимо се са другом групом која је завршила обилазак кућа. Тамо је атмосфера била уздржанија, док се посета одвијала званично. Након гашења камера и фотоапарата и удаљавања званичника UNHCR-а, OSCE-а, ДСИ-а и осталих, велики број деце и жена се одједном појавио на улици да поздрави присутне, пре свега **Љубинку Божиновић**. И

„Ово је некад све било моје...“

када смо били убеђени да смо први део посете завршили, ушли у мини бус и кренули, испред сеоске продавнице, нашу колону возила заустави група мушкараца, инсистирајући да сви путници уђу у продавницу и почасте се пићем и слаткишима. Није било шансе избећи овај сусрет. Након петнаестак минута успевамо да приводимо крају ову посету.

Обилазимо троспратну кућу **Милорада и Радомира-Ђузе Станојевића**, која је до скоро била једна од малобројних неоштећених кућа. Сада, право разочарење, кућа у строгом центру села, демолирана. Времешни Милорад се пење на кров и установљава да му недостаје више од двадесетак црепова. Боји се предстојећих киша и проблема које она може да донесе. Његов брат, **Никола Станојевић**, са чежњом гледа своју кућу, не усуђујући се да јој сам приђе. У њој је узурпатор, Албанац из околине Суве Реке. Куцамо на врата. Појављује се “домаћин”. Представљамо му се. Рукује се са нама и каже да нема ништа против да Никола обиђе кућу. Морао је каже да се насели. Изаћи ће, ако треба. Никола покушава да са њим нађе заједнички језик и убеди га да се понаша са пажњом доброг

Никола Станојевић са узурпатором његовог имања

домаћина. За дивно чудо и овај растанак је протекао срдечно.

ПОЗИВ НА ПОВРАТАК

Испред мини буса гужва. Велики број младих и старијих комшија чека да испрати “госте”. **Цвет Јашари** поздравља своје комшије позивајући их да престану да се шетају, већ да се врате и остану у селу, подвлачећи да за оне који су згрешили места нема, или како он изворно рече “Вратите се слободно, али само они који нису испрљали г.....”.

Према плану, стижемо и до општине Призрен и сусрећемо се са општинским званичницима, којима моји сапутници износе своје недвосмислене намере о повратку, истичући да би ипак требало предузети неке кораке ради стварања услова и стицања уверења добре воље. Од потпредседника општине добијају обећање да ће се општина заузети око уређења и орджавања црква у селу, али да то нема ефекта уколико се расељени не врате и не наставе да живе у њему. Милораду обећавају постављање црепова који недостају и чување куће у наредном периоду. На захтев Добривоја да се врати, представник локалне организације КААД присутне обавештава да свако ко има намеру да се врати то може

На састанку у СО Призрен

и учинити, да је за оне којима је кућа порушена смештај обезбеђен у шаторима. Поздрављамо се са Призреном, Љубиждом, на Дуљу купујемо најбоље грожђе, које ће нам више бити сувенир него посланица, и полако са сетом напуштамо просторе Косова и Метохије. Сви признају да су много мање очекивали од посете. Толику срдечност и гостопримљивост, сигурно не.

Текст и фотографије: **Златко Маврић**

ТРАГОМ „НЕВИДЉИВИХ ЛИЦА“

Представници Делегације Европске комисије у Србији и UNHCR канцеларија у Србији представили су данас резултате окончања прве фазе регионалног пројекта Социјално укључивање и приступу правима Рома, Ашкалија и Еџићана на Западном Балкану. Прва фаза трајала је од 1. фебруара прошле до 31. јула ове године, а пројекат се наставља у наредних 18 месеци и бавиће се бесплатним уписом у матичне књиге рођених Рома и осталих „невидљивих лица“.

На конференцији за новинаре говорили су **Едуардо Арболеда**, шеф Представништва UNHCR-а у Србији, **Пјер Дибман**, други секретар Делегације Европске Комисије у Србији, **Снежана Саздић**, виши регионални саветник за реинтеграцију и **Иванка Костић**, извршни директор организације ПРАКСИС, дугогодишњи сарадник UNHCR-а у активностима правне заштите угрожених популација.

ПРОЈЕКАТ У ОСАМ БЕОГРАДСКИХ ОПШТИНА

За имплементацију друге фазе пројекта у Србији, Европска Комисија и UNHCR издвојили су укупно 352.000 евра. Пројекат ће бити фокусиран на осам општина на територији Београда, на подизању свести о значају цивилне регистрације у општинама које нису биле обухваћене првом фазом пројекта.

Велика пажња посвећена је управо подизању свести и информисању јавности, о томе колики је значај цивилне регистрације, јер је право на лична документа и регистрација у државним књигама основно људско право сваког човека. Нерегистрована лица правно не постоје и правно су „невидљива“, искључена из свих друштвених токова и државног система. Ово није само проблем Србије, већ читаве регије, тако да ће друга фаза пројекта укључити и остале земље из региона.

ДОНЕТИ ЗАКОНСКУ РЕГУЛАТИВУ

UNHCR је спреман да сарађује са Владом Србије и

организацијама цивилног друштва, у циљу уклањања свих непотребних препрека приступу основним правима најугроженијих категорија становништва-домцилних Рома и Рома расељених са Косова.

Али оно што је кључно у трајном решењу ових проблема јесте доношење закона којим би сва питања из ове области била решена. Постојећа законска регулатива није добра и не решава проблем „невидљивих лица“ на адекватан начин. Држава као да заборавља да је право на цивилни живот уставно право и да законодавно мора бити регулисано.

Иванка Костић, извршни директор организације ПРАКСИС истакла је да основни циљ пројекта још није испуњен, а то је приволети државу да законски реши проблем. Представницима власти достављен је модел Закона о поступку утврђивања правног субјективитета, модел који би могао послужити као правни пример осталим земљама у региону, а који нажалост, није ушао у скупштинску процедуру.

ДОСАДАШЊИ РЕЗУЛТАТИ

До сада, мобилни тимови Праксиса посетили су 76 ромских насеља у 20 општина у Србији. Поднето је преко 2.500 захтева за издавање личних докумената матичним канцеларијама у име више од 1.200 клијената. До краја прошлог месеца, од матичних канцеларија је стигло преко 2.300 докумената за више од 1.100 клијената. Започето је 198 поступака за накнадни упис и поновни упис у матичне књиге рођених за 160 лица од чега је, до краја септембра ове године, успешно завршено 100 поступака, 13 је обустављено док је 85 поступака за 78 клијената још у току. Шеф Председништва UNHCR-а у Србији Едуардо Арболеда уручио је захвалнице за промовисање пројекта, између осталих, **Уснији Реџеповој**, **Биљани Крстић** и **Александру Мандићу**. Један од добитника захвалнице је и **Горан Бреговић**, који није могао да присуствује уручивању, али је емитована његова видео порука.

ВРЛО БУРНА РАСПРАВА НА ОКРУГЛОМ СТОЛУ УНИЈЕ КОЈИ ЈЕ
ОДРЖАН У ОКТОБРУ МЕСЕЦУ ПОД НАЗИВОМ

ШТА ПОСЛЕ РЕГИСТРАЦИЈЕ?

*Након ђолемичких дискусија између ђред-
сђавника UNHCR-а, Министарсђтва за Косово и
Метђохију и Комесаријата за избеђлице, завршен је
ђрви део овођ скуђа. Настђавак је уследио без ђоре
наведених учесника, ђако да су расељени са свођим
ђосђима из UNDP-а, ДСИ и Праксиса само консђта-
ђовали да ни најновиђа активностђ везана за
ђовраћак расељених није имала добар резултатђ.
Наиме, на Косово и Метђохију, ове ђодине врађила се
само 61 особа од неколико хиљада ређистђрованих,
односно оних који су изразили жељу да се врађе.
Резултатђи ђовраћка расељених су ђоражавајући,
уђозорили су учесници овођ скуђа.*

Отварајући округли сто, **Бранислав Скробоња**, председ-
ник Управног одбора Уније-Савеза удружења интерно расе-
љених лица, захвалио се присутнима на одазиву и помоћи у
организацији скупа.

“UNHCR ради и даље пуном паром, заједно са колегама
из канцеларија на Косову
на трајним решењима
ИРЛ. Високи комесаријат
је недавно потписао мем-
орандум о споразумева-
њу са Косовском
имовинском агенцијом,
којим ће се омогућити
један оквир за приступ
расељених повраћају и
реализацији њихових
имовинских права”, ис-
такао је у уводној речи
Давор Рако, испред
Представништва UNHCR-
а Србија, додајући да ће
ова организација отво-
рити канцеларије UNHCR
за имовинска права у
Београду, Нишу и Крагу-
јевцу, чим власти Репуб-
лике Србије за то дају зелено светло.

ОДУСТАЛО ПОЛА ПРИЈАВЉЕНИХ

Потом се осврнуо на повратак расељених рекавши да је
након једностраног проглашења независности Косова овај
процес у потпуности стао. “Наше колеге из Приштине и ми
смо се договорили да учинимо нешто и да помогнемо ИРЛ да
се врате као и да покажемо међународној заједници и донаторима да нам је за то потребна помоћ. У ту сврху организован је један врло лимитиран процес регистрације одређене групе ИРЛ који се налазе у официјелним и неофицијелним

колективним центрима. Акција је кренула у марту месецу и у том периоду регистровани смо 1 212 породица које су спремне за повратак уважавајући постојеће услове на Косову. Очекујемо да ћемо имати преко 100 повратничких породица”, истакао је Рако додајући да забрињава чињеница да је педесет одсто лица у последњем моменту одустало од повратка.

Да ли је у питању несигурност, лоша социјално-економска ситуација у месту порекла, неки лични разлози или размишљања о локалној интеграцији, то сада покушавамо да утврдимо, рекао је **Аднан Илми**, из Канцеларије UNHCR-а у Приштини, покушавајући да пронађе разлоге слабир резултатима повратка.

Економско-социјална ситуација на Косову је тешка, велики је број незапослених, казао је он, истакавши да локална албанска заједница не прихвата радо повратнике, па представници UNHCR-а обилазе општине и објашњавају да “расељени имају право на своју имовину и повратак”. Проблем је што, изгледа, ни донатори нису спремни да финансијски подрже колективни повратак и зато UNHCR, у сарадњи са

другим партнерима, ради на појединачном повратку, објаснио је Илми.

НЕУСПЕШНА АКЦИЈА

Сви ми који смо свих ових година покушавали да помогнемо расељенима нисмо урадили довољно на том плану, рекао је **Бојан Анђелковић**, помоћник министра за КиМ, почевши своје излагање стиховима Шантићеве песме « Остајте овде ».

“Ове године смо били неуспешни и тој чи-

њеници морамо погледати у очи. До сада је враћена 61 особа и колико год да их вратимо до краја године биће мало. Чак и да половина од пријављених не жели да се врати имамо неколико хиљада који хоће”, казао је Анђелковић.

«Питање повратка није питање жеље, већ тога колико је права тим људима обезбеђено. Када ту будемо имали чисту слику - колико се поштују људска права на Косову тада ћемо знати колико људи жели да се врати”, казао је он и додао да новог пописа неће бити док се не врати последња пријављена група. “Људе смо обманули и ове године, јер смо им обећали нешто што нисмо испунили. Морамо наставити да радимо, како бисмо тим људима вратили достојанство, омогућили им

Учесници

да раде и живе од свог рада”, рекао је он, додајући да Министарство расписује јавне позиве за доделу подстицајних кредитних средстава намењених економском развоју и запошљавању на Косову и Метохији.

Дејан Павићевић, говорећи у име расељених из Ђаковице, поставио је питање представницима међународне заједнице, шта ће бити са пар стотина породица из Ђаковице које су се пријавиле за нешто што се зове урбани повратак. Људи хоће да се врате у своје домове, који су потпуно неоштећени, односно окупирани од стране Албанаца. По ком основу и по ком принципу расељени не могу да се врате, не само да се врате својим домовима, него не могу ни да их посете, питао је Павићевић.

БЕЗ СТРАТЕГИЈЕ

Учествујући у дискусији, **Раде Ђирић** из ЦХР-а, питао је да ли држава након десет година има стратегију која чини интеграцију или повратак, а да ли то имају и организације Уједињених нација. Углавном је у програмима за повратак изостајала економска компонента. И даље се ради на сличан начин, а да нико за то не сноси никакве санкције, нагласио је Ђирић.

“Трајна решења обухватају две могуће солуције, повратак својим домовима или у друга места на КиМ, а други део јесте интеграција. Ми смо свесни да ће се један мањи број одредити за повратак, истовремено врло је битно за даљи рад, да у Србији од 2011. године постоје конкретни планови - стратегија власти како да се помогне тим људима. Без тога акционог плана UNHCR више неће моћи да омогући средства код донатора за помоћ расељенима. О томе је приликом посете **Антонија Гутереша** високог комесара УН за избеглице разговарано са председником државе и члановима Владе, где је истакнуто да власти Србије очекују да UNHCR и даље помаже ИРЛ.

ДРЖАВА ЋЕ ОДЛУЧИТИ О ИНТЕГРАЦИЈИ

Желим да напоменем да је г. Гутереш нагласио да је питање интеграције, искључиво унутрашње питање Србије и да на то, он са своје функције не може да утиче. Држава ће када то буде одлучила да је потребно, решити да ли ће бити интеграција или не, доста жучно је реаговала **Светлана Велимировић**, заменик комесара за избеглице.

«Пре доношења те одлуке потребно је да се створи могућност правог слободног избора између повратка и интеграције. Мислим да у овом моменту тог слободног избора нема, јер очито је да нису створени услови за повратак. Трећа ствар, **Валтер Келин**, специјални извештач високог комесара за УН, приликом летошње посете јасно је нагласио да повратак и интеграција никако нису у супротности, већ су то два комплементарна процеса и интеграција не сме да умањи могућност за повратак. Да не постоји стратегија и акциони план то није тачно. Не постоји стратегија за интеграцију, међутим, у јулу ове године, усвојена је стратегија за управљање миграцијама где је један од циљева створити и побољшати услове живота расељених лица док траје расељеништво, истакла је Велимировићева.

“У праву сте у погледу мандата UNHCR-а у вези са ИРЛ.

Уводничари

Фото: З. Маврић

Потребно је да постоје три зелена светла да би се UNHCR бавио ИРЛ у некој земљи. Прво је да има одобрење генералног секретара УН, друго да има одобрење власти земље у којој делује, треће да има финансијска средства” реплицирао је Давор Рако, рекавши да су највећи проблем финансије и да UNHCR троши тренутно пет милиона долара годишње на ИРЛ, али не зна како ће то бити за две године ако нема акционог плана.

ДОКЛЕ УСЛОВЉАВАЊА?

Након десет година расељеништва ми опет чујемо реченицу од представника UNHCR-а Приштина, да се општинским структурама на Косову полако ставља до знања да они морају да прихвате повратак, рекла је **Славица Милуновић** из удружења расељених “Божур”.

На терену постоје места где је немогуће кренути са индивидуалним повратком. Ми смо са расељеним из села Којловице имали међуетнички дијалог уз присуство међународних организација и општинских структура које су организовале дијалог, на коме је представник албанског дела мештана јасно ставио до знања да њихов повратак није пожељан, речима, нека ИРЛ дођу у иди - види посету без пратње полиције, па ћемо видети како ће се та посета завршити. **Златко Маврић** затражио је конкретне параметре како би расељенима који су се регистровали за повратак могли дати праву информацију.

UNDP ради тренутно само на два пројекта који подржавају повратак 100 расељених породица, истакао је испред ове организације **Дејан Радивојевић**, нагласивши да се осим тога ради на социјалним интеграцијама и локалном економском развоју, мандату на којима UNDP ради у свим осталим земљама у свету.

Закључујући расправу, **Доста Палић**, из удружења “Завичај за повратак” је рекла да је ово један од успешнијих округлих столова и да Унија служи као карика за повезивање свих који се баве повратком. “Не можемо бити задовољни бројем породица које ће се вратити. Дефинитивно није добро направљена стратегија ни план активности, на шта смо упозорили још у априлу месецу и десило нам се оно чега смо се плашили, да ћемо регистровати људе, а да им неће бити створени услови за повратак, рекла је Доста Палић, изразивши жаљење што су представници главних актера “ове приче” отишли пре краја скупа тако да неће бити урађени ваљани закључци и препоруке.

Приредио: **Ж. Ђекић**

У СРПСКОМ ДЕЛУ ОРАХОВЦА, НАКОН ДЕСЕТ ГОДИНА ОТВОРЕН
НОВИ ОБЈЕКАТ ЧИЈИ ЈЕ ОСНОВНИ ЦИЉ

ЗАПОШЉАВАЊЕ МЛАДИХ

Ошварањем овог објекта (клуба младих) за припремање и продају брзе хране и забаву омладине, петорица младића добила су прилику да у стињању оштите незајослености и бесјарице, својим шрудом и умећем, зараде неки динар. Од сојствене умешности и сјособности зависи да ли ће неком од њих шо поштајши сјално зајослење, а донатору UNDP-у и реализатору шројекта удружења “Свети Сјас”, односно Унији М, изазов за неке веће активностии на шољу сјречавања расељавања неалбанских заједница са Косова и Мејхохије.

Ова активност кренула је много раније, а у склопу пројекта “Спречавање расељавања становништва са КиМ” пре неколико месеци, у Ораховцу је, основано Веће заједница. Оно је уз асистенцију међународних и локалних организација предложило конкретне активности у запошљавању младих људи и побољшању њихових животних услова. Да уложени труд није био узалудан уверили смо се пре неки дан, када смо присуствовали свечаном чину отварању клуба младих.

У ИШЧЕКИВАЊУ ОТВАРАЊА

Први су у Ораховац стигли представници удружења “Свети Спас”, а њих су дочекали представници клуба младих и **Зорица Моравчевић**, испред Већа заједница Ораховца, органа чији се задатак односио само на реализацију овог пројекта. Уз завршне припреме пред

Омладинци испред новоошвореног клуба

свечано отварање једно од незаобилазних пратећих догађања су и непредвиђене ситуације. А са њима у правилу и нервоза. Када се томе дода да је све то зачињено рестрикцијом струје и нестанком воде, ове све напред наведене појаве, нимало не чуде. Уз то ни нови агрегат

није хтео да “упали”, па су се завршне припреме одвијале уз светлост свећа.

Било како било, почели су пристизати и гости, углавном звани, мада је било и оних других. Редом су

Долазак гостиију

долазили представници UNDP-а, Уније М, ОЕБС-а, а са нешто већим закашњењем, због неспоразума око термина почетка церемоније и представник Канцеларије за заједнице општине Ораховац. Због крсне славе, своје одсуство је оправдао потпредседник локалне општинске власти, што су организатори примили к знању и започели скромну свечаност.

ПРОЗОР У СВЕТ

Прва се скупу обратила **Зорица Моравчевић**, истичући да се захваљујући UNDP-у који је донирао средства и Унији М која је учествовала у реализацији овог пројекта, као и овим младим људима који су били директни имплементатори на терену, након неколико месеци дошло до тога да клуб младих може да почне са радом.

“У овом пројекту укључено је 5-6 омладинаца, који ће већином да се баве производњом брзе хране”, истакла је Моравчевић и додала да ће осим тога наведени простор бити место у коме ће се окупљати и забављати млади. “Овде ће имати приступ интернету, који ће младима из једне овако затворене целине, омогућити шире видике и отворити прозор у свет. Осим три компјутера, омладина ће на коришћење добити телевизор, имати прилике да се у дугим зимским ноћима забави уз домине и неке друге друштвене игре, а служиће се и безалкохолна пића. Желим да се захвалим и овој деци која су одвојила део својих средстава да се ово што пре и што боље заврши”, истакла је на крају **Зорица Моравчевић**, придруживши се осталим присутнима.

Уз скромну закуску под свећом, започео је неvezан

АКТИВНОСТИ УНИЈЕ

разговор о реализацији пројекта, док је његова менаџерка **Валентина Јованић**, упоређивала примопредајну листу свих ствари које су добијене. Искусном оку нису измакле одређене ситнице, а најдебљи крај у свему томе извукао је набављач неисправног агрегата, коме је агилна менаџерка наложила да исти под хитно мора да замени и нови достави на употребу представницима клуба младих.

ВИШЕ ЕНТУЗИЈАЗМА

Шеф тима за социјалне интеграције UNDP Приштина **Дејан Радивојевић**, истакао је да је његова жеља била да дође овде и да се лично увери како изгледа клуб.

Разговор уз свећу

“Вероватно сте упознати да смо ми овај пројекат започели прошле године у сарадњи са локалним самоуправама и организацијама, на десет локација широм Косова. Мени је драго што могу да видим да је жеља заједнице услишена, да је све коначно доведено до краја и да ће млади људи из горњег дела Ораховца имате крајњи бенефит, односно корист од свега што смо данас видели овде”, рекао је кратко Радивојевић и замолио **Златка Маврића**, представника удружења “Свети Спас” да он каже неколико речи о наведеном пројекту.

“Када смо између десетак пројеката изабрали баш овај водили смо се мишљу да он буде одржив, да се овде створи један кутак где ће моћи да се окупљају, пре свега млади, а да коначно од свега тога имају и финансијску корист. Драго ми је да су у овај пројекат осим српске заједнице укључени и Роми, а надамо се да ће временом захваљујући наручивању пица и ваших других производа, у све ово бити укључене и друге заједнице, што је у ствари био и један од наших циљева. Пројекат се завршава, али ћемо и даље да пратимо шта радите, пре свега из разлога што желимо, да уколико видимо да има ефекта од свега овога, да и даље, након евентуалног наставка пројекта, улажемо у ову заједницу. Исто тако, ако буде проблема, покушаћемо да вам помогнемо да то боље профункционише, али мислимо да за то неће бити потребе”, нагласио је Маврић додајући да очекује од новозапослених радника осмех и ентузијазам, а не намргођеност и бојазан.

УЛОЖЕНА И ВЛАСТИТА СРЕДСТВА

У име запослених захвалио се **Владимир Моравчевић**, рекавши да му је драго што су донатори имали поверења у њих и што су хтели да уложе средства како би омогућили опстанак младих на овим просторима.

“У последњих десет година ово је први објекат овакве врсте отворен у српском делу Ораховца, где млади могу да се окупљају и друже, али и наши сународници из централне Србије, када долазе у посету својим родитељима, родбини и пријатељима. Хвала организацији која је помогла реализовање овог пројекта, добили смо доста тога, али смо и ми, који овде радимо, нешто средили својим парама. Млади су ионако по улицама, немају шта да раде. Нико није од нас запослен. За нас који радимо овде много значи што је отворен овај локал, јер ћемо, ако не плату, онда сигурно зарадити солидан џепарац, а не заборавите да је сваки динар овде много вреднији него у централној Србији”, закључио је Владимир, посебно истичући то што могу да користе интернет, тако, да ће им, како рече, пријатељи и родбина бити много ближе, бар визуелно.

(НЕ)РАЗУМЕВАЊЕ

Услови у којима живе млади овде, уз сталне несташице струје и воде, тешко се могу описати речима. Ипак, оно што их највише боли је недостатак разумевања локалних општинских власти, али, како рекоше, још више заборавност властите државе.

Један од младића захвалио се донаторима, али и додао: “Има ту још доста недостатака и нерешених проблема. Као што видите често нема струје, а дрва за грејање нико да нам да. Тражили смо помоћ од општине

Примопредаја објекта

Ораховац која нам није изашла у сусрет. Затим смо то исто и тражили и од Владе Србије, која је овде поделила огрев свим домаћинствима. Међутим, ни они нам нису изашли у сусрет. Ово је место где се окупљају млади, сад је хладно време и потребна су нам та дрва, зато се надамо и очекујемо од надлежних, да имајући у виду услове у којима живимо, бар толико учине за нас.

И ми се надамо да ће ове речи доћи до оних којима су намењене и да ће имати разумевања према тим људима, једнако, или бар делом, као донатори овог пројекта.

ПОВРАТНИЦИ У СЕЛО НОВАКЕ БОГАТИЈИ ЗА НОВИ ТРАКТОР

ПУТ ЗА ПОВРАТАК ДРУГИХ

“Овај пројекат одуговлачио се доста дуго, али како је на крају успешно завршен, заборавићемо на све муке и уложени труд. Наравно да нећемо сјати са нашим захтевима, а ипак се надамо да ће наши пророци да буду саслушани и пренети на виши ниво, као и да ће донатор имати слуха за наше потребе. Ми смо толико скромни да не тражимо нешто превише, само оно основно од чега ћемо да преживимо, данас за сутра и ипак трасирамо пут да се и други врате на ове просторе”, ипак је Спаса Андријевић, испред мештана Новака, захваљујући се на поклону.

Предаја кључева протекла је у једном скромном амбијенту, на симболичном месту на самом уласку у село Новаке, у присуству мештана, донатора и представника међународних и локалних организација.

НЕКА ВАС ДОБРО СЛУЖИ

Након што се захвалио на добродошлицы и навео да је овај пројекат имплементирала УНИЈА М у сарадњи са удружењем “Свети Спас”, UNDP-ем и општином Призрен, **Дејан Радивојевић**, шеф тима за социјалне интеграције UNDP-а Приштина, изразио је задовољство што се налази у Новакама.

Дочек на уласку у село

“Веома ми је драго да овде видим чланове заједнице Новаке који су део пројекта и којима ћемо уручити кључеве трактора. Трактор је била њихова идеја и једна је, верујем, од многобројних потреба које имају све заједнице које живе на Косову. Овакве пројекте ће UNDP и у будућности подржавати, а оно што бих вама пожелело је да вас ова машина што дуже служи и да се што мање квари”, рекао је Радивојевић.

ДЕЛА ГОВОРЕ ВИШЕ ОД РЕЧИ

Становници села Новаке удаљеног двадесетак километара од Призрена, вратили су се на своја спаљена имања 2003. године. Уз много мука и одрицања већина

Да ли је исправан?

њих, пре свих они из мушке популације, успели су да остану и опстану овде, захваљујући свом раду. Много тога им недостаје, а највише, како нам рекоше, пољопривредна механизација.

“Мало је речи које могу да кажу, оно што сама машина може показати на њиви. Оваквим делима српска заједница може да рачуна на опстанак и на дуже стазе. Досада смо имали пар машина, већином застарелих, па нисмо могли да обрадимо ни минимум земљишта. Надамо се, не да се надамо него смо убеђени, да ће нови трактор донети олакшање заједници да постигне већи ефекат, да се што више земље обради и да тако својим радом и трудом сами створимо бољу егзистенцију себи и својим породицама”, биле се прве речи по пријему трактора, видно усхићеног **Спаса Андријевића**, једног од пионира повратка у овај крај, још давне 2003. године.

МАШИНА ЗА СВАКУ ПОРОДИЦУ

Ове људе нису поколебали ни мартовски догађаји 2004. године, када је читав Призрен горео, да по други пут оду са својих огњишта. Остали су када је било најтеже. Упорност и храброст се исплатила и они данас не осећају страх и слободно обрађују своја имања.

“Безбедност је на једном добром нивоу и за разлику од појединих места где слободу кретања за обрађивање свог земљишта људи немају, нама то не представља проблем. Међутим, обрађивање нашег земљишта највише зависи од тога колико смо ми радно способни за то и зато понављам још једном да је безбедност и сло-

АКТИВНОСТИ УНИЈЕ

бода кретања у Новакама на једном завидном нивоу. Ми размишљамо даље и желимо да сваки здрави мушкарац добије једну овакву машину, а то би значило да ће се живот вратити овде у Новаке. Надам се да ћемо успети да пронађемо још донатора како би остварили овакав циљ и да свака породица, која има бар једног способног члана, добије по једну машину, како би се боље одржавало и више могло обрађивати ово наше земљиште”, закључује Спаса.

ДА СЕ ВРАТЕ СУПРУГЕ И ДЕЦА

“Ово што смо данас урадили у Новакама није нешто посебно и не можемо да стојимо иза тога да је не знам који напредак учињен. Али је добијено једно средство више да људи опстану. Јер ако ви у Новакама код Призрена, у данашње време, засејете пшеницом преко хектар и по земљишта и ако успете да то пласирате на тржиште, на овај или онај начин, то је неспорно услов опстанка. Што бих ја људима из Новака пожелела за будуће и уопште другим људима на свим локацијама

Валентина Јованић и Спаса Андријевић

на Косову, јесте да се међусобним удруживањем, сарадњом, било хоризонталном било вертикалном, са невладиним сектором, општинама, владама, било да су то косовске власти или власти у Србији, односно са свима који могу да им помогну, организују тако да, уз њихову сарадњу, својим радом успеју да допринесу развоју властите заједнице. Пожелела бих да сутра, ето већ можда и идуће године, овде видимо и њихове породице. Да видимо жене које помажу својим супрузима на њивама, да уместо жита у школи видимо њихову децу и унуке и мислим да би то био највећи успех овог пројекта”, рекла је **Валентина Јованић**, менаџер пројекта.

ПЕТА СЕТВА

А да та хоризонтална и вертикална сарадња већ годинама постоји уверавају нас наши домаћини. “Откад смо се вратили ни једног момента нисмо били забрављени од државе Србије и желимо да нагласимо да ово није прва сетва, односно прва жетва помогнута многим репроматеријалима од њених надлежних ор-

гана. Ми смо 2004. године, одмах засејали наша имања и ово је пета сетва за редом од нашег повратка”, рекли су присутни мештани, надовезујући се на Валентинину причу. А та прича као да им је мало растеретила душе, јер у овим тешким временима тешко се одређивати за било коју страну.

По пријему на ораницу

Зато по одласку гостију, нашу и екипу емисије “Повратак”, мештани су прошетали у готово сваки кутак села. Али најпре на њиве, на које су повезли и најновији трактор. Милина је гледати са којом љубављу пролазе са једне на другу страну оранице, а око камере им је пружило такав подстрек, да су у појединим тренуцима изгледали као возачи болида. Затим су нас одвели до школе чије су учионице пуне пшенице. Овогодишње залихе, истичу с поносом. И наставили би они причу, али време неумитно пролази. Опраштамо се од Новака са првим сумраком. Призренци који су чинили већи део наше екипе морају до свог града. Јер ко би се смео вратити назад, а најближима не донети надалеко чувени суџук и питарке.

Забележио: **Жељко Ђекић**
Фото: **Ж. Ђекић и Г. Томић**

НАСТАВАК ПРОЈЕКТА

“UNDP већ ради велике пројекте како индивидуалног тако и организованог повратка ИРП по целом Косову. Ово о чему смо данас говорили је био пилот пројекат који је UNDP имплементирао у десет заједница, селектираних, наравно, у свим регионима Косова, који ће бити највероватније продужен и идуће године. Свакако са већим капиталним инвестицијама у нади да ће исте допринети превенцији даљег расељавања и одласка људи са Косова, што је једна од битних ставки и активности UNDP-а”, рекао је о наставку пројекта **Дејан Радивојевић**.

ПРИЈАТЕЉИ ИЗ ИТАЛИЈЕ И ДАЉЕ БРИНУ ЗА ДЕЦУ СА КИМ

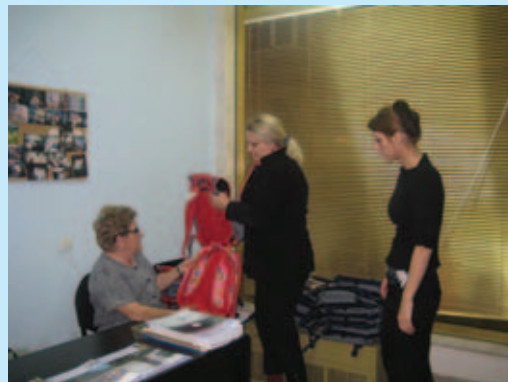
ШКОЛСКИ ПРИБОР НАЈУГРОЖЕНИЈИМА

Ове школске године по пети пут стигао је школски прибор за децу са Косова и Метохије која се налазе у расељеништву у Нишу, Појатама, Ћићевцу, али и ону која су остала у Приштини, Грачаници, Старом Грацком...

Пријатељи “Срећне породице”, Асоцијација “СОС Југославија, СОС Косово и Метохија” који су прошле године, у ово време допутовали да лично донесу поклоне, обезбедили су, поново, за децу киднапованих и убијених родитеља школски прибор. Поклоне су добили и деца социјално угрожених породица које удружење “Срећна породица” у континуитету подржава. Планом је било предвиђено шездесет малишана, али с обзиром да је удружење стално на терену и међу косметским породицама, проценили смо и подржали децу из породица које живе у Ћићевцу и немају никаква примања. Ове породице читав живот провеле су у селима око Клине, бавећи се пољопривредом, а на тај начин се и данас издржавају. Сналазе се како знају, муче се, али живе од свог рада. Обрадовали смо петоро малишана ђачким торбама и прибором уочи њихове славе, свете Петке.

На Космету смо поред континуираног обиласка малишана у Приштини, иако су они у међувремену порасли, посетили и децу у Старом Грацком. Међутим, овога пута смо обрадовали својом посетом и даровима и децу одрасле особе, са менталним сметњама у Грачаници. Смештени у једној кући на брду изнад Грачанице, деветоро њих, узраста од 16 до 22 године, понашају се као деца, размишљају тако, често тако и изгледају. О њима брине десет жена које се смењују дању и ноћу. Оне су истовремено васпитачице, куvariце, спремачице и мајке овим “кишним људима”. Они су из Београда, Суботице, Новог Брда, Новог Сада, али најчешће за њих се нико не распитује. Доведени су некад у Специјалну институцију у Штимљу или «Старачки дом» у Приштини. Десет година су у овој кући. Две девојке вегетирају у постељи и хране их искључиво миксираном храном. Још један младић сам узима искључиво кашасте оброке. Више њих је у хигијенским пеленама.

Једна девојка нам је отпевала једну песму и похвалила се својим плетивом. Девојчица која учи фризерски занат била је у школи. Остали су били равнодушни. Поред поклона које смо донели за штићенике ове куће, помогли смо да се отклоне санитарно водоводни кварови и замене покварене славине. Посебност ове куће захтева и засебну, опширну причу, а о томе другом приликом.

Текст и фотографија: Радмила Вулићевић

ФОТО ВЕСТ

ДЕЧАЦИ ФК “КОСМЕТ” ИЗ ЛЕПОСАВИЋА ГОСТИ ЦРВЕНЕ ЗВЕЗДЕ

Најмлађе селекције ФК “Космет” из Лепосавића, искористили су јесењи распуст да дођу у Београд и одиграју пријатељске утакмице са најмлађим селекцијом ФК “Црвена звезда”.

СТИЦАЊЕ НОВИХ ПОЗНАНСТАВА И ДРУЖЕЊЕ са вршњацима из славног клуба, за ову децу са КиМ, било је много важније од резултата. Ипак ће остати забележено да је генерација 2000. годишта Звезде победила резултатом 4:1, док су годину дана старији полетарци Звезде славили резултатом 8:1.

Текст и фото: В.Ђ.

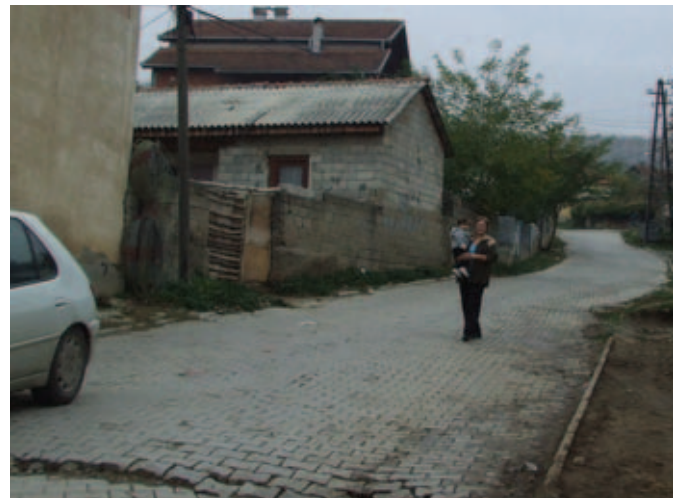
*Љубижда - „Иди-види“ посета:
Долазак након десет година...*

... сусрећ са бившим комшијама.

Црква Успење светије Божородице...

Ораховац:

... ојусћеле улице у српском делу зграда.

Новаке - предаја трактора мештанима села.

UNDP пројекат:

Ораховац - отварање клуба младих.

КРА КОСОВО ОБАВЕШТАВА СВОЈЕ КОРИСНИКЕ

КРА Косово је у потрази за корисницима за које је донета одлука КРА. Због недостатка ваљане адресе и/или телефона за кориснике, нисмо у могућности да им изађемо у сусрет и ступимо у контакт са њима.

УКОЛИКО СТЕ РАСЕЉЕНО ЛИЦЕ СА КОСОВА И МЕТОХИЈЕ КОЈЕ ЈЕ ПОДНЕЛО ЗАХТЕВ И ОЧЕКУЈЕ ОДЛУКУ ОД КРА (КОСОВСКА АГЕНЦИЈА ЗА ИМОВИНУ), А У МЕЂУВРЕМЕНУ СТЕ ПРОМЕНИЛИ АДРЕСУ БОРАВКА У СРБИЈИ, ПОТРЕБНО ЈЕ ДА О ПРОМЕНИ АДРЕСЕ ОБАВЕСТИТЕ:

КРА У ПРИШТИНИ,
Ул. Nazim Gafurri 31,
Телефон: 038/249 936

или
УННСР КРАЉЕВО,
Цара Душана 38/III,
Телефон: 036/312 543

УННСР БЕОГРАД,
Крунска 58,
Телефон: 011/3082 100

Зграда КРА у Приштини

КОЈИ ЋЕ ПРОСЛЕДИТИ ИНФОРМАЦИЈУ О ПРОМЕНИ АДРЕСЕ КРА У ПРИШТИНИ.

Чланице Уније

Божур – Смедеревска Паланка, Француска 20, тел: 026/313-893, e-mail: bozur@verat.net

Глас Косова и Метохије – Београд, Скадарска 40а/II, тел: 011/275-4436, e-mail: gkim@eunet.rs, www.glaskim.rs

Завичај за повратак – Крагујевац, др Јована Ристића 212, тел: 034/387-714, e-mail: zavicpo@infosky.net

Југ – Краљево, Цара Душана 27/39, тел: 036/323-220, факс: 036/320-430, моб: 064/612-79-66,

e-mail: agrkovic@yahoo.com

Свети Никола – Луја Адамича 26 Д, Нови Београд, Тел/факс: 011/26-06-930, e-mail: svnikola@scnet.ty

Свети Спас – Београд, Балканска 25, тел: 011/2686-161, e-mail: svetspas@eunet.rs, www.svetispas.org

Срећна породица – Ниш, ТЦП Калча локал АII-3/2, тел: 018/290-066, e-mail: vulicevicr@bankerinter.net

Центар за хумане ресурсе – Сутјеска 318/е Котеж – Београд, Тел/факс: 011/2715-762, e-mail: chrbgd@eunet.rs

Унија – Канцеларија у Београду – Крунска 15, тел: 011/324-5410, 323-1005, 303-5392; Факс: 303-5393
e-mail: unijakm@eunet.yu, www.unijakm.org

Унија М – Мујо Уљћинаку 5, Приштина, + 381(0)38 227 987, + 381(0)62 518 108, + 377(0)44 897-578,
e-mail: program@unijamkosovo.org, programunijam@yahoo.com

УНИЈА ИНФО – Главни и одговорни уредник: **Жељко Ђекић**; Уређивачки одбор: **Бранислав Скробоња** (председник), **Гордана Ђекић** и **Раде Ђирић** (чланови); Технички уредник: **Гордан Блажић**; Насловна страна: **Жељко Ђекић**

Адреса редакције: Крунска 15, 11000 Београд, тел/факс: 011/323-1005; Факс: 303-5393; e-mail: unijakm@eunet.yu

Штампа: "Maxima Graf", Петроварадин; Тираж: 5000 примерака; Бесплатан примерак; ISSN 1820-3531, COBISS.SR-ID 117382153